

Hvem kan bestemme hva om meg og mitt liv?

- kan vi snakke om det?

Monica Stolen Dønnum
SUA

In my opinion

Hva handler dette om?

- Menneskeverd og menneskerettigheter
 - Autonomi, selvstyre
 - Frihet
 - Selvbestemmelse
 - Brukermedvirkning

 - Juss
 - Miljøterapi
 - Etikk
 - Diskriminering
-

Innledning.

Høgskolen i Akershus.
Avdeling for vernepleierutdanning.

Arbeidskrav 1,6
Emne 3.

Innlevering 10.02.04

Monica Stolen Donnum.
D 2003 Sandvika.

Turid er 27 år gammel. Hun er lettere psykisk utviklingshemmet, men har ikke en adferd eller tydelige fysiske trekk som umiddelbart avslører dette. Hun bor i egen leilighet og har tilbud om fire timer oppfølging i uka. Hun flyttet hjemmefra for et snaut år siden. Turid har alltid hatt et godt forhold til foreldrene sine. Mens hun bodde hjemme fikk hun den veiledningen hun hadde behov for av foreldrene. De søkte aldri om avlastning eller støttekontakt da de hadde mye familie i nærheten som stilte opp i helger og ferier, og som gjerne tok med Turid på aktiviteter. Foreldrene la til rette for at Turid skulle føle seg minst mulig preget av diagnosen psykisk utviklingshemmet og leve et liv som ligger godt opp mot normalen. For 6 mnd siden fikk Turid kjæreste, Frank. Frank er 32 år gammel og har ADHD. Han har vært en del inn og ut av institusjoner i ungdommen pga problemer med narkotika og kriminalitet. Etter Turid ble sammen med Frank har hun ikke ønsket å benytte seg av tjenesten hun har, hun slipper kun inn tjenesteyterne når hun trenger penger.

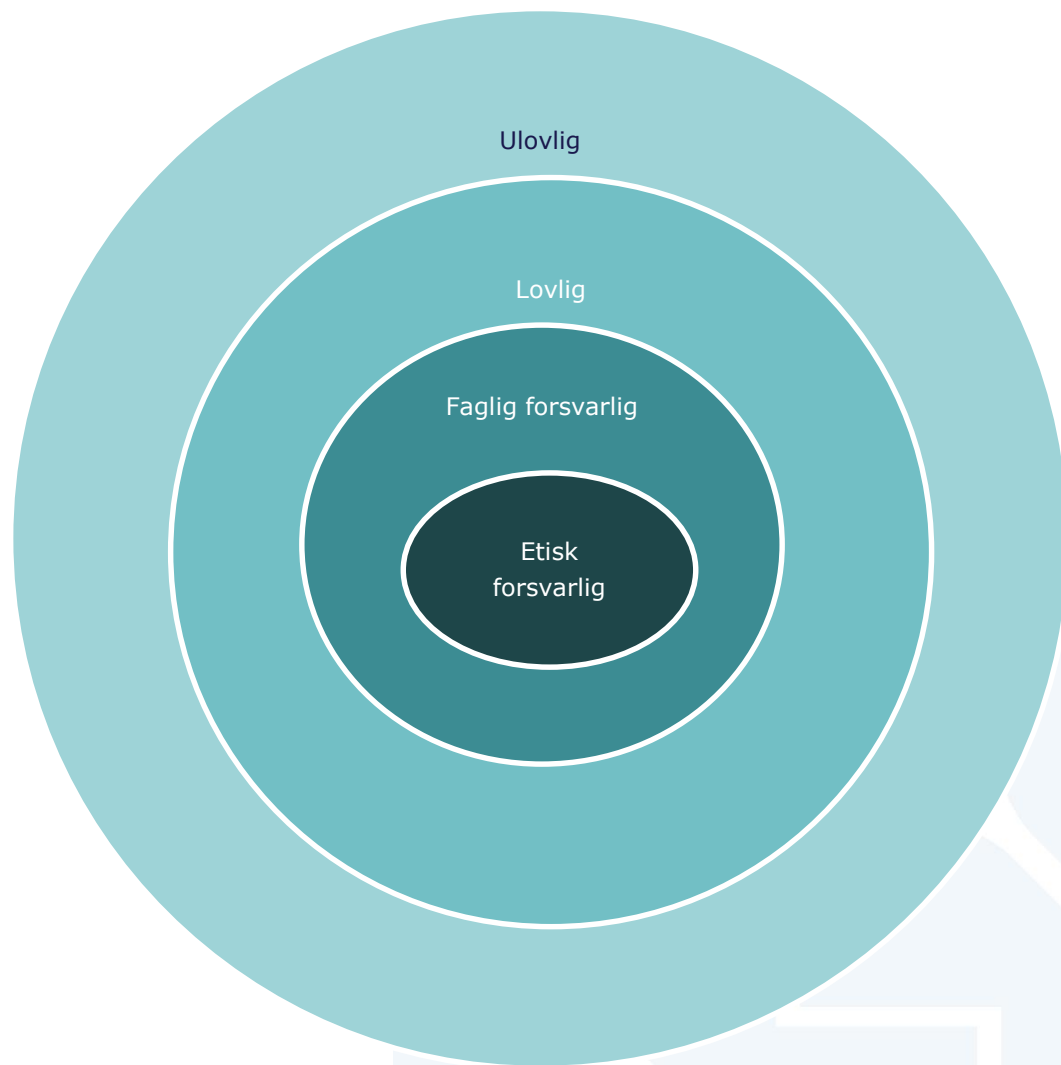
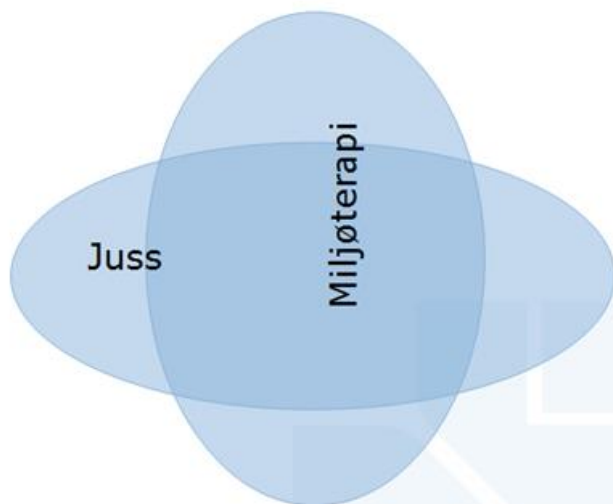
Jeg har valg å belyse denne situasjonen fra et juridisk og et sosiologisk perspektiv, og gjennom dette vurdere hvilken betydning det har hatt for Turid å flytte hjemmefra. Turid har på ett år gått fra å leve i en trygg og naturlig tilrettelagt tilværelse hjemme hos foreldrene, til å stå på egne ben og oppleve samfunnet med alle de plikter, rettigheter, normer og sanksjoner som følger med, uten foreldrene som buffer. Jeg vil først vurdere problemstillingen rent juridisk, så rent sosiologisk med utgangspunkt i normperspektivet. Så vil jeg forsøke å drøfte disse to perspektivene opp mot hverandre.

Avslutning.

Å ta i bruk velferdsretten vår kan i gitte sammenhenger være normstridig. Å motta sykepenger mens vi er sykemeldt med brukket ben er stort sett legitimt, men om jeg ikke klarer meg økonomisk og må gå på sosialkontoret er dette slett ikke like ”stuerent” i min omgangskrets. Ta som eksempel kuldeperioden som var vinteren 2002/2003 (Aftenposten, 2003). Det var kaldt, og strømprisene var høye. Mange frøs i hjemmene sine og sparte strøm, noen så ekstremt at det fikk fatale konsekvenser. Selv under slike ekstreme forhold var det vanskelig for noen å be hjelp på sosialkontoret. At vi har rett på hjelp betyr ikke alltid at vi kan bruke den retten uten problemer. Å ha rett på å motta hjelp er det samme som å ikke klare seg selv, enten det er sosialkontoret eller pleie og omsorgs- sektoren som står for hjelpen. Og det er en rimelig utbredt norm i vårt vestlige samfunn at man skal klare seg selv.

Hva er greit?

Etikk - et faglig eller
allment spørsmål

Frihet og selvstyre fra tre perspektiver

- Lovverk
 - Legalitetsprinsippet (staten ikke kan gjøre inngrep i borgernes rettsstilling uten hjemmel i lov)
 - Kapittel 9 «Rettsikkerhet ved bruk av tvang og makt ovenfor enkelte personer med utviklingshemming»
 - Samtykkevurdering
 - Lov om pasient- og brukerrettigheter (rettigheter)
 - Lov om helsepersonell (plikter, forsvarlig fagutøvelse)
 - Tvangslovutvalget – 15.06.2019
 - Økt rettsikkerhet ved bruk av tvang
 - synlig og overprøvbart

Frihet og selvstyre fra tre perspektiver

- Læringspsykologi
 - SE / MO Sd : R – Sr
 - Determinisme, hva vi velger / gjør er «bestemt» av vår læringshistorie
 - Atferd som forekommer fordi den har konsekvenser
 - tilfeldige konsekvenser
 - planlagte konsekvenser (målretta miljøarbeid)
 - Frihet forstått som fravær av kontroll
 - frihet som fravær av opplevd kontroll
 - frihet som fravær av aversiv kontroll
- Jeg gjør det fordi jeg må..
- Jeg gjør det fordi jeg vil (har lyst)...

Frihet og selvstyre fra tre perspektiver

- «Fra normalisering til Empowerment»
 - Fra bruker til borger, en strategi for nedbryting av funksjonshemmede barrierer (NOU 2001:22)
 - På lik linje – åtte løft for realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming (NOU 2016:17)
 - Likestilling, antidiskriminering
 - Frihet gjennom tilrettelegging og universell utforming
 - «Rullestolrampe» for kognitiv funksjonsnedsettelse?

Praksis som beskytter autonomi?

- **Gjennomsiktighet**
 - nedskrevet og evaluerbar praksis
- **Tilpasset informasjon og situasjon**
 - «rullestolrampe» for kongestiv funksjonsnedsettelse

Eksempel: Even og godteri

- <https://naku.no/kunnskapsbanken/e-l%C3%A6ring-mitt-hjem-min-arbeidsplass>
- Even har moderat grad av utviklingshemming og autisme. Han bor i leilighet i samlokalisert bolig.
- 1:1 bemanning dag og kveld, behov for veiledning og bistand ift de fleste daglige gjøremål
- Tjenesteytere synes det er vanskelig å vite hva man skal gjøre når Even kjøper sjokolade midt i uka
 - Foreldende til Even er veldig opptatt av at han ikke spiser for mye godteri

«Hva skal jeg gjøre når Even kjøper sjokolade på butikken, men det står ikke på handleliste?»

1. Even har kap 9 vedtak, er tiltak for kostholdsregulering beskrevet der?
 - Ja, følg tiltaksbeskrivelse
 - Nei, da skal du ikke bruke tvang eller makt for å fjerne, legge vekk, gjemme sjokoladen o.l.
 - Er det fare for vesentlig skade kan tiltak vurderes
2. Even har en tiltaksplan, er tiltak for kostholdsveiledning beskrevet der?
 - Ja, følg tiltaksbeskrivelse
 - Nei, da skal du ikke iverksette tiltak i dag
 - Er der behov for tiltak? Metoderekka!!

Hvem kan bestemme hva?

- Er det behov for tiltak?
 - Pårørende er bekymra for Evens helse hvis han får spise godteri hver gang han har lyst på.
 - Smaller sooner heller enn lager later, det kan blir mye og ofte
- Metoderekka
 - Kartlegge, analyse: *hvor ofte, i hvilke situasjoner m.m.*
 - Målvalg: *Even spiser godteri (...), husk sosial signifikant målatferd og BRUKERMEDVIRKNING!*
 - Metodevalg: *«Har lyst» eller «må», aversiv kontroll vs positivt forsterkning*
 - Planlegge tiltak
 - Gjennomføre
 - Evaluere

Påstand:

- Uskreven, privat og overinvolvert miljøterapi er en trussel mot Evens autonomi
- Det er kanskje ikke ulovlig å veilede Even til å droppe snickersen, men er det egentlig GREIT at «alle» mener noe om Evens godespising?
- «Amarone eksempelet»

Eksempel: Trine vil ha ny verge

- Trine har lett grad av utviklingshemming. Hun bor i leilighet i samlokalisert bolig.
- Trine er selvstendig i de fleste daglige gjøremål, men trenger en del påminning og noe bistand
- Trines freldre er aktive og engasjert i hennes liv, mamma er verge
- Trine krangler ofte med mamma om hva hun bruker penger på og hva hun råd til og ikke
- Trine sier ofte at hun vil ha ny verge
- Flere av tjenesteyterne synes at Trines mamma blander seg i saker hun ikke har noe med

Trine er ikke fornøyd med verge slik det virker i dag

Behovskartlegging

- Hva er Trines behov, hva ønsker hun å oppnå?

SE /MO	Sd	R	Sr
Sier hun ønsker seg nye ski	Snakket med mamma, nei på ski	Sier: «Jeg vil ha ny verge»	
Tom for penger denne mnd	Snakket med mamma om hva hun har brukt penger på og at hun må spare	Sier: «Jeg vil ha ny verge»	
Kjøpt gave til kjæreste,	Mamma synes gaven var for dyr	Sier: «Jeg vil ha ny verge»	

Analyse og Måvalg

- Hva er behovet?
 - Materielle goder, har lyst på ting. Kjipt å måtte spørre mamma og få nei. «Det er jo mine penger»
 - Unngåelse av ubehag, sosial straffer / kjeft. Kjipt å kjeft av mamma for å brukt for mye penger. Flaut å måtte si hva fortelle hva jeg kjøpt
 - Unngåelse av ubehag, sosial straffer / kjeft. Kjip å kjeft av mamma for å ha kjøpt for dyr gave til kjæresten, det bestemmer jeg jo selv.
- MÅL :Trine opplever økt selvstyre og frihet
 - Vil å bytte verge føre til dette?

Tiltaksarbeid, metodevalg

Bytte verge

- Tilpasset informasjon om at uavhengig verge koster penger, hvor mye?
- Tilpasset informasjon om at mamma trolig kommer til å mase allikevel, det gjør mammaer fordi de er glad i deg og vil deg vel
- Hjelp med å gjennomføre bytte

Andre løsninger

- Lage «vergemøter» med mamma
- Tilpasset, kanskje visuell informasjon om økonomien, øke beslutningsgrunnlag
- Tilpasset informasjon om hva mamma har noe med og hva verge har noe med, hva man kan svare mamma og hva man kan svare verge

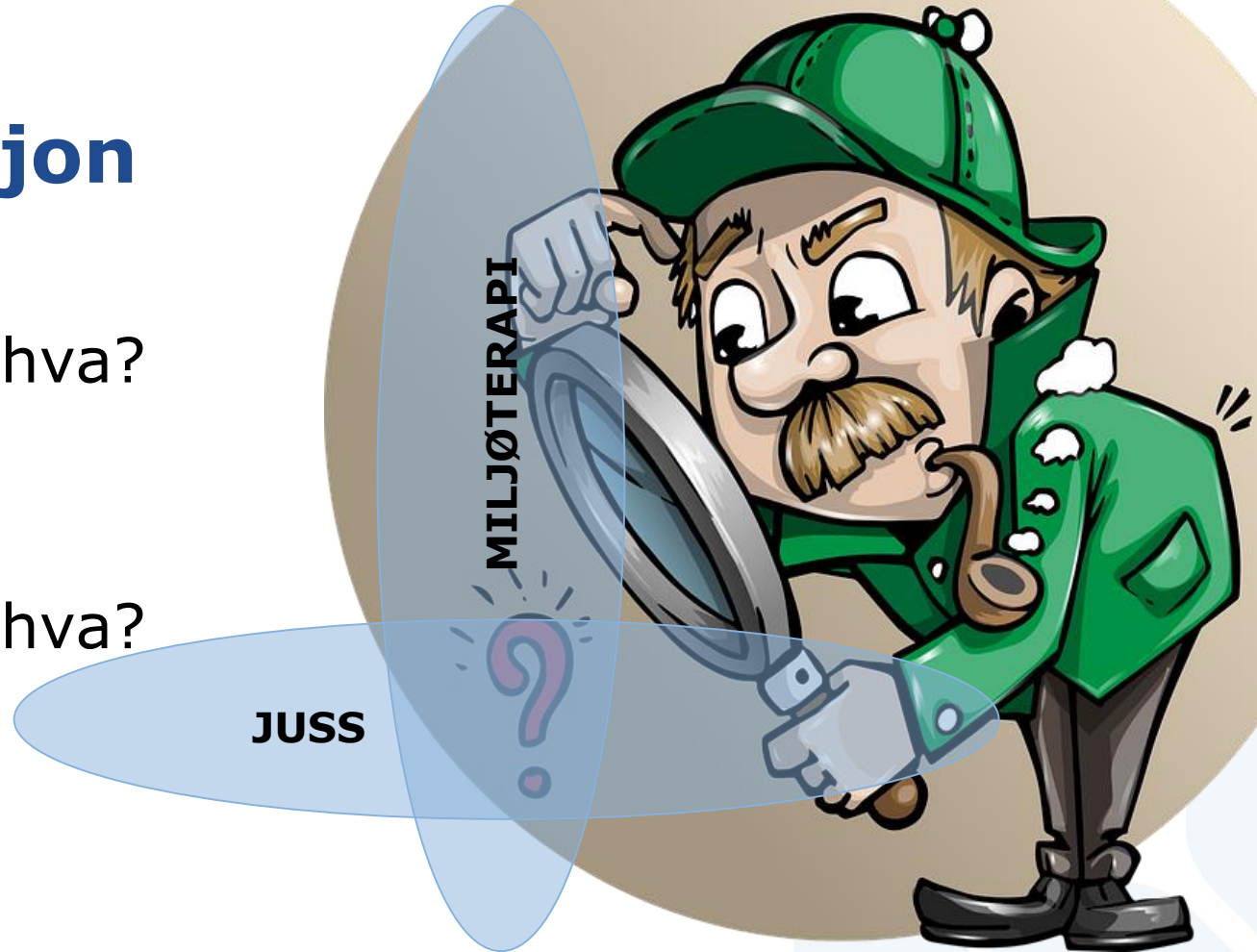
Påstand

- Overinvolvert miljøterapi og manglende kommunikasjon og informasjon til både Trine og pårørende er en trussel mot Trines autonomi.
- Juridisk sett har Trine rett til å bytte verge uten å at vi skal vurdere om hun har «gode nok» grunner, men er det egentlig GREIT å la hennes valg «styres» av tilfeldigheter å beslutningstøtte / økte hennes beslutningsgrunnlag?

Konklusjon

Hvem kan
bestemme hva?

Hvem bør
bestemme hva?

**Hvem kan gjøre hva for at den som bør
bestemme kan bestemme...?**

SUA - seksjon utviklingshemming og autisme Vestre Viken HF

- Monica Stolen Dønnum mondoe@vestreviken.no